

МИСИЈА БИБЛИОТЕКЕ
У ОБРАЗОВАЊУ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ“
КРАЉЕВО

2024.

МИСИЈА БИБЛИОТЕКЕ У ОБРАЗОВАЊУ

Зборник радова

Уредник
КАТАРИНА ЈАБЛАНОВИЋ

ЖИЧКИ САБОР БИБЛИОТЕКАРА 2024

Краљево 7, 8. и 9. октобар 2024.

Организатор
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ КРАЉЕВО

Програмски одбор
ДОБРИЛА БЕГЕНИШИЋ
ГОРАН ТРАИЛОВИЋ
КАТАРИНА ЈАБЛАНОВИЋ

ПОТРЕБА ЕДУКАЦИЈЕ КОРИСНИКА И БИБЛИОТЕКАРА У ЦИЉУ БОЉЕ ПРЕТРАГЕ Е-КАТАЛОГА

САЖЕТАК | У овом раду покушаћемо одговорити на питање да ли су корисници библиотека спремни да уче и упознају се са терминологијом и начином рада библиотека. Да ли спремност и заинтересованост зависи од њихових година и стручне спреме. Како долазе до резултата, како претражују, преко основног, командног или изборног претраживања, које су приступне тачке. Познају ли начине формирања предметних одредница и пододредница и њихову поделу или се првенствено ослањају на кључне речи, тј. слободно обликоване неусвојене предметне одреднице. Да ли претражују самостално или се ослањају на помоћ библиотекара. У раду ћемо обрадити сегмент садржинске обраде са акцентом на предметне одреднице. За потребе овог рада спровели смо анкету за кориснике у Градској библиотеци у Новом Саду и Читаоницама Библиотеке Матице српске.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | библиотека, анкета, корисници, образовање, каталогизација, кључне речи, Градска библиотека у Новом Саду, Библиотека Матице српске

САДРЖИНСКА ОБРАДА И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Електронски каталози библиотека у себи садрже све важне податке о њиховим фондовима који, између осталог, треба да помогну у одабиру потребне грађе.

Електронски каталози библиотека у себи садрже све важне податке о њиховим фондовима, који између осталог треба да помогну у одабиру потребне грађе. Каталогизатори одржавају е-каталоге константним уношењем нових библиографских записа који су скуп метаподатака са приступним тачкама (наслов

публикације, име аутора, предметне одреднице...) које се користе у претраживању. Задатак каталогизатора је да опише публикације, пружи релевантне информације о њима, водећи рачуна и о начину формулисања корисничког упита.

Градска библиотека у Новом Саду (у даљем тексту ГБНС) користи програмски пакет БИСИС5,¹ а Библиотека Матице српске (у даљем тексту БМС) користи СОБИСС3.² Садржинска обрада се ради по истим принципима и правилима у оба програма.

Поља за садржинску обраду су:

600 Лично име као предметна одредница (960 као пандан за неусвојене облике)

601 Назив корпоративног тела као предметна одредница (961)

602 Породично име као предметна одредница (962)

605 Стварни наслов као предметна одредница (965)

606 Тематска предметна одредница (966)

607 Географска предметна одредница (967)

608 Временска предметна одредница (968)

609 Формална предметна одредница (969)³

610 Слободно обликована предметна одредница

Поља 600–609 структурирана су и садрже пододреднице (тематску, географску, временску, формалну итд.) и предвиђена су за нормиране тј. усвојене предметне одреднице, док су поља 960–969 намењена за неусвојене предметне одреднице и такође садрже пододреднице. Повезивање ових поља (усвојен–неусвојен) врши се преко потпоља 06. Дубина индексирања, додавања пододредница, зависи од потреба корисника библиотеке и типа библиотеке.

Примећено је да корисници, не познавајући правила формирања предметних одредница, посежу за основним претраживањем, тј. претраживањем сличним оним на интернету, природним редом речи. Формирање предметних одредница, тематских, ауторских као и пододредница, дакле, захтева одређено знање и праксу, консултовање литературе као и стално учење, праћене промена и развоја друштва. То није лак задатак а често подлеже и субјективној процени каталогизатора. Како би нашим корисницима омогућили лакшу претрагу база, без знања којој предметној одредници припада појам који претражују, обезбедили смо

¹ БИСИС узајамни каталог (bisis.rs), преузето 28. 7. 2024, доступно на: <https://unikat.bisis.rs/>.

² СОБИСС.SR - читаоци, преузето 28. 7. 2024, доступно на: <https://sr.cobiss.net/>.

³ Бранислава Грбић, „Предметна класификација у систему у систему СОБИСС“ Заједница библиотека Универзитета у Србији, преузето 26. 7. 2024, доступно на: https://zbus.rs/wp-content/uploads/2016/03/predmetizacija_u_cobissu.pdf.

претраживање преко префикса SB који обухвата све предметне одреднице, и усвојене и неусвојене (600–969) и префикса SD који обухвата све пододреднице и усвојених и неусвојених предметних одредница. Преко ових префикса претражују се сва поља усвојених и неусвојених предметних одредница и потпоља за дати појам, што може проузроковати велики број погодака. У БМС, један префикс SU⁴ се користи за све усвојене и неусвојене предметне одреднице и пододреднице. Видимо да је садржинска обрада комплексна и одговорна за обрађивача. Од добро одабраних предметних одредница зависи и видљивост публикације.

Поље 610 остављено је за слободно формиране одреднице тј. такозване неусвојене, неконтролисане предметне одреднице или популарно „кључне речи” и нема хијерархијског односа. Пракса увођења слободно обликованих предметних одредница тј. кључних речи у библиотекама у Србији, препуштено је различитим потребама и типовима библиотека. Тачније, пракса у Узајамној бази COBISS.SR, па тако и у БМС, јесте да се поље 610 тј. неусвојене предметне одреднице, не попуњава, али се при преузимању записа не брише. У ГБНС ово поље се не користе.

У поље 610, у поновљиво потпоље „а” уноси се предметна одредница, тј. кључна реч а у потпоље „z” језик предметне одреднице (тростровни код).

Индикатор 1 има три вредности – 0 (ниво није одређен), 1 (примарни израз), 2 (секундарни израз). Коју ћемо вредност употребити зависи од покривености теме публикације. Уколико предметна одредница покрива главну тему публикације за индикатор 1 наводимо вредност 1, уколико покрива секундарну, мање значајану тему, наводимо вредност 2. Вредност 0 наводимо када нема разлике између примарне и секундарне предметне одреднице.

Индикатор 2 није дефинисан.

Као што видимо, слободно обликована предметна одредница може да покрије и споредне аспекте дела. Ови аспекти могу бити корисни за упит а при том нису обухваћени системом усвојених и варијантних предметних одредница. У пољу 610 може се унети већи број термина за опис садржаја и већа је слобода у њиховом избору у односу на усвојене и контролисане одреднице. Уносе се у поновљиво потпоље „а” и нису у синтагматском низу. Такође, у поље се могу унети и одреднице на страном језику, могу се унети појмови из садржаја, кључне речи које уз рад даје аутор, као и изрази које корисници често користе у упитима.⁵ Једна од предности описа садржаја преко кључне речи је у брзој и

---

⁴ *Истио.*

⁵ Биљана Ристовић и Гордана Бацотић, „Слободно обликована предметна одредница и потребе корисника”, *Библиошкар* год. 60, бр. 1 (2018): 75.

једноставној садржинској класификацији дела за коју није неопходна велика стручност каталогизатора.

АНАЛИЗА АНКЕТА

До одговора на наша питања дошли смо тумачењем резултата анкете која је спроведена у пет најфреквентнијих огранка ГБНС, Ђура Даничић, Стеван Сремац, Данило Киш, Жарко Зрењанин и у Рефералном центру са читаоницом. У БМС анкета је спроведена у њеним читаоницама. Анкета је била добровољна и обухватила је 120 корисника ових библиотека који нису посебно позивани, или бирани по неким критеријумима, већ су попуњавали анкету приликом доласка у библиотеку. На основу њихових одговора направили смо пресек и графиконе који приказују резултате.

Анкетирањем корисника БМС и ГНБС о начину претраживања садржаја публикације, желели смо да сазнамо, првенствено, користе ли електронски каталог и на које начине долазе до жељених публикација.

С обзиром на то да ове две библиотеке по типу нису исте, резултате смо анализирали посебно, а у неким сегментима смо направили збирно поређење. Узорак за анализу имао је 120 испитаника укупно, 49 из БМС и 71 из ГБНС. Анализирани су само они анкетни листићи на којима су се корисници изјаснили да користе електронски каталог, њих је 69, тј. 58,5% од укупно испитаних корисника. Остали корисници који су се изјаснили да не користе електронски каталог, ипак су давали одговоре на остала питања.

У датим табелама процентуално смо приказали цео узорак.

Табела бр. 1 Опис узорка

		N	%
Огранак	Читаоница	5	4,2%
	Ђ. Даничић	26	21,7%
	Д. Киш	14	11,7%
	БМС	49	40,8%
	Ж. Зрењанин	11	9,2%
	С. Сремац	15	12,5%
	Укупно	120	100,0%
Пол	мушки	46	38,3%
	женски	74	61,7%
	Укупно	120	100,0%

Радни статус	Ученик	9	7,6%
	Студент	55	46,2%
	Запослен/а	36	30,3%
	Незапослен/а	7	5,9%
	Пензионер/ка	12	10,1%
	Укупно	119	100,0%
Претрага преко е-каталога	Да	69	58,5%
	Не	49	41,5%
	Укупно	118	100,0%

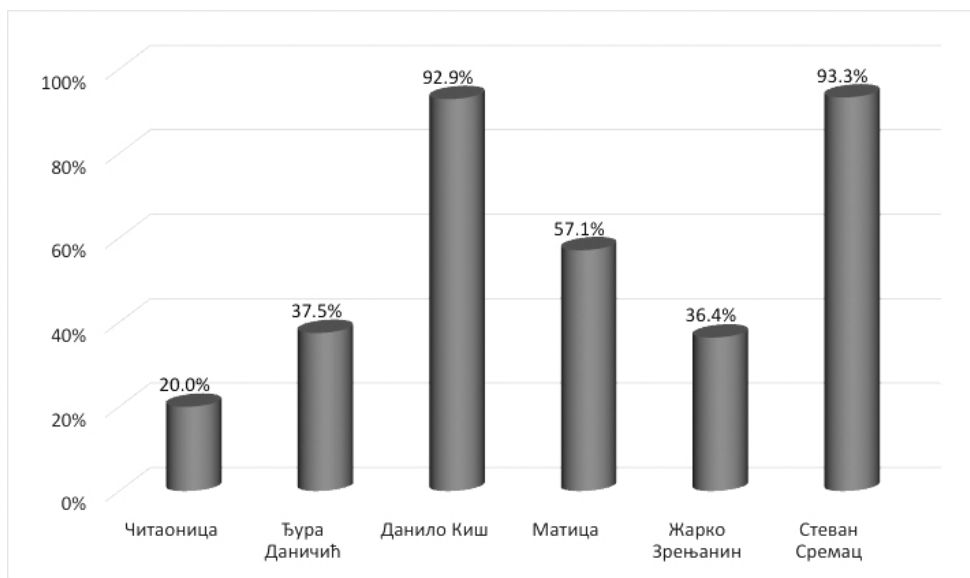
Табела бр. 2 Збирни резултати анкете о коришћењу е-каталога

		N	%
Како користите претрагу?	Преко кључних речи	37	53,6%
	Преко предметних одредница	9	13,0%
	Комбиновано	23	33,3%
	Укупно	69	100,0%
Користите помоћ библиотекара?	Увек	18	26,1%
	Не	12	17,4%
	Понекад	39	56,5%
	Укупно	69	100,0%
Познавање норми за формирање предметних одредница?	Да	20	29,0%
	Не	28	40,6%
	Делимично	21	30,4%
	Укупно	69	100,0%
Које претраживање најчешће користи?	Основно	54	78,3%
	Изборно	11	15,9%
	Командно	4	5,8%
	Укупно	69	100,0%
Задовољни добијеним резултатима претраге преко кључних речи?	Да	42	60,9%
	Не	3	4,3%
	Делимично	24	34,8%
	Укупно	69	100,0%
Задовољни добијеним резултатима претраге преко предметних одредница?	Да	40	59,7%
	Не	3	4,5%
	Делимично	24	35,8%
	Укупно	67	100,0%
Постојање већег броја кључних речи - олакшава претрагу?	Да	42	93,3%
	Не	0	0,0%
	Не знам	3	6,7%
	Укупно	45	100,0%

Иако је узорак за анализу, од укупног броја испитаника, скоро преполовљен, долазимо до закључка да се од 2018. године, када су рађене анализе о коришћењу и предностима слободно обликоване предметне одреднице није много променило стање. Корисници и даље претражују преко кључних речи и не познају норме за формирање предметних одредница. Библиотечки каталози нису за кориснике потпуно претраживи по предметној одредници јер данашњи корисник претражује као на веб претраживачу, користећи природан ред речи.⁶ Иако је корисник у првом плану, поставља се питање, колико поштовање норми и правила за формирање предметних одредница корисник мора да познаје да би имао успешну претрагу.

Погледајмо у наредним графиконима како су испитаници одговарали на поједина питања о претраживању садржаја публикација.

Графикон бр. 1 Претрага преко електронских каталога

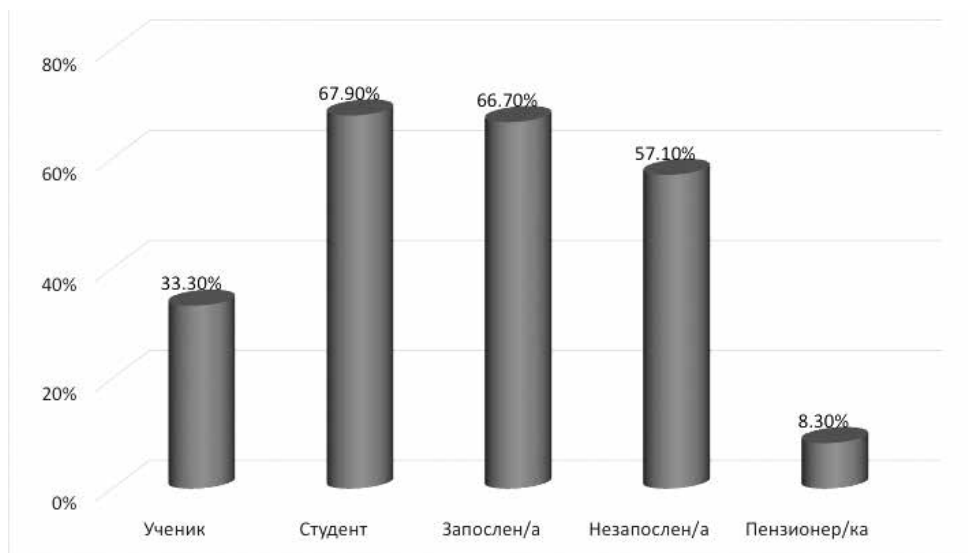

Графикон бр. 1 показује да корисници огранака ГБНС, Данило Киш (92,9%) и Стеван Сремац (93,3%) и корисници БМС (57,1%) најчешће користе електронску претрагу. Разлика у процентима може се тумачити у различитим типовима ове две библиотеке, али у обе библиотеке процентуално највише претражују студенти (Графикон бр. 2). У Читаоници ГБНС (20,0%) корисници најмање претражују

⁶ Исто.

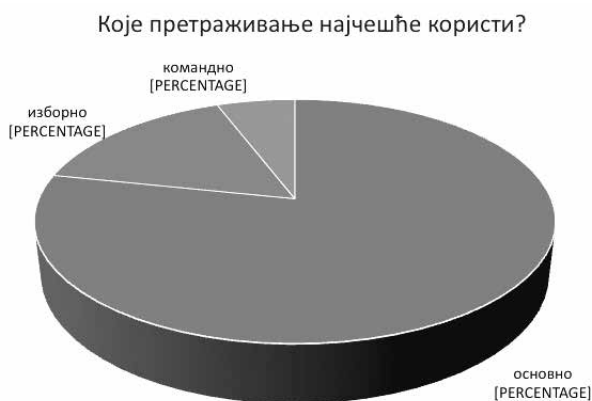
е-каталог, а најчешће долазе са темама по којима библиотекари претражују, тј. корисници очекују помоћ од библиотекара.

Графикон бр. 2 Претраживање по занимањима корисника

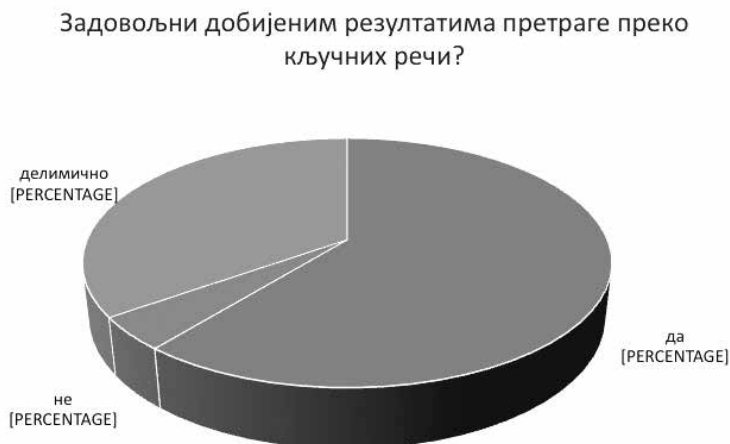

По анкети, корисници који претражују е-каталог најчешће то раде преко основног претраживања (78,3%), највише путем кључних речи (53,6%) и мање преко предметних одредница (13,0%). Задовољство претраживањем преко кључних речи изражено је збирно у проценту од 60,9.

Графикон бр. 3 Које претраживање се најчешће користи?

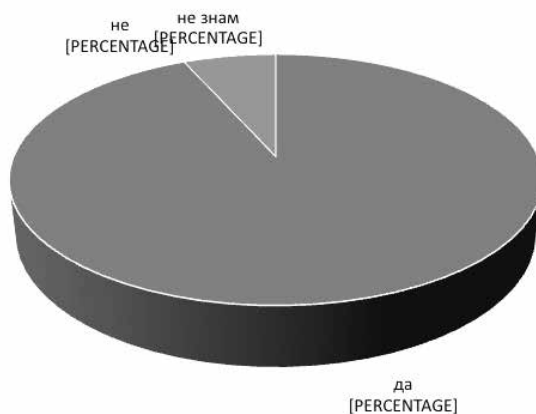
Графикон бр. 4 Задовољни добијеним резултатима преко кључних речи?

На крају, на питање да ли би постојање већег броја кључних речи олакшало претраживање тј., да ли би у том случају лакше дошли до жељене публикације, корисници библиотека су се јасно процентуално изјаснили. Њих 93,3% је потврдно одговорило, а 6,7% је одговорило са не знам, 0% са не.

Графикон бр. 5

Постојање већег броја кључних речи - олакшава претрагу?

ЗАКЉУЧАК

Анализом анкете о претраживању садржаја публикације дошли смо до закључка да корисници самостално претражују електронске библиотечке каталоге али и да по потреби очекују помоћ библиотекара. Помоћ библиотекара је пожељна али није једини начин доласка до информација. Пракса појединих библиотека је да се целокупно претраживање повери библиотекару и на тај начин олакша претрага кориснику и задржи чланство.

Корисници не познају правила и норме за формирање предметних одредница, претражују по најједноставнијим и најлакшим параметрима, најсличнијим веб-претраживању и оваквим претраживањем су задовољни у великој мери (60,9%). Претрага преко предметних одредница, присутна је само када не знају назив публикације, већ само тему, и то код корисника који познају е-каталог и делимично правила формирања предметних одредница, али се и у овом случају претрага ослања и на помоћ библиотекара. Најчешће претраге е-каталога су да би се видело поседује ли библиотека одређену публикацију.

Поставља се питање и колико су корисници заинтересовани за познавање компликованих норми и правила за формирање предметних одредница и колико је библиотека спремна да иде у сусрет кориснику у том правцу.

Из анкете смо сазнали да многи корисници не познају терминологију библиотекарства па стога, претпостављамо, нису ни одговорили на питања или их нису разумели, па су одговоривши да не користе е-каталог, наставили да одговарају на питања која су се односила на претраживање истог. Неразумевање питања и недобијање одговора на питање од стране испитаника, ипак јесте одговор, ипак јесте резултат. Такве одговоре на постављена питања такође треба уважити и тумачити их у добијеним резултатима.

У нашем случају закључак је да библиотеке треба да иду ка кориснику, треба да послушају, буду флексибилне и да се ускладе са потребама корисника, да га не посматрају као пасивног већ као активног корисника услуга библиотеке. У разговору са библиотекарима испитаници су се у великој мери изјаснили да не познају претрагу преко Булових оператора, да се каталог користи да би се проверило постоји ли публикација у библиотеци, у ком огранку и да ли је слободна за изнајмљивање.

УГБНС и у БМС организованих обука корисника за претраживање е-каталога није било. Такође, питање је да ли су поља 600-609 и 960-969 довољна за потпун опис садржаја публикације и да ли би комбинација са пољем 610 дала квалитетније резултате при претраживању.

О квалитетној бази тешко је говорити без нормативних база. Оне су значајна уштеда времена и труда у раду библиотекара, а корисницима омогућају доступност целокупној грађи преко било ког облика имена итд.⁷ Дакле, корисник не мора да зна која је усвојена ауторска одредница. У библиотечкој пракси Србије израђена је нормативна база личних имена у систему COBISS, позната као CONOR.SR, која може послужити истовремено и за садржинску и формалну обраду. Ова база у слободном је приступу за све библиотекаре и библиотеке у Србији.

Познавање методологије рада у библиотекарству, као и у било којој другој друштвеној делатности није обавезно за кориснике услуга, то је улога за послених али крајњи циљ мора бити доступан и разумљив кориснику. Потребно је едуковати кориснике како да, користећи усвојене предметне одреднице, претражују библиотечке базе података. Такође, неопходно је да се библиотекари прилагоде навикама корисника и новим начинима упита и у ту сврху чешће уносе кључне речи. Уз комбинацију ова два начина, резултати упита били би валиднији.

---

⁷ Грбић, *Нав. гело.*

ЛИТЕРАТУРА

1. БИСИС узајамни каталог (bisis.rs). Преузето 28. 7. 2024. Доступно на: <https://unikat.bisis.rs/>.
2. COBISS.SR - читаоци. Преузето 28. 7. 2024). Доступно на: <https://sr.cobiss.net/>.
3. Грбић, Бранислава. „Предметна класификација у систему COBISS“. Заједница библиотека универзитета у Србији. Преузето 26. 7. 2024. Доступно на: https://zbus.rs/wp-content/uploads/2016/03/predmetizacija_u_cobissu.pdf .
4. Ристовић Биљана и Гордана Бацотић, „Слободно обликована предметна одредница и потребе корисника“. *Библиошкар* год. 60, бр. 1 (2018): 67-71.

OLIVERA TOPALOV
oliveratopalov@yahoo.com
The City Library of Novi Sad

THE NEED TO EDUCATE USERS AND LIBRARIANS
WITH THE AIM TO IMPROVE THE E-CATALOG SEARCH

SUMMARY | In this paper, we will try to respond to the question of whether library users are willing to learn and familiarize themselves with the terminology and the way libraries work, as well as to determine whether the willingness and curiosity depend on their age and educational background, how they get results, how they browse - via basic, command or optional search - what are the access points, whether they know the ways to form subject references and sub-references and their division, or they primarily rely on keywords - i.e. freely modified, unadopted subject references, and whether they search independently or rely on the help of a librarian. This paper will also elaborate on the segment of content processing with an emphasis on subject references. For the needs of this paper, we surveyed the users of the Novi Sad City Library and the Matica Srpska libraries.

KEY WORDS | library, survey, users, education, catalogization, keywords, the Novi Sad City Library, the Matica Srpska libraries

ОЛИВЕРА ТОПАЛОВ
oliveratopalov@yahoo.com
Городская библиотека в Нови Саде

НЕОБХОДИМОСТЬ ОБРАЗОВАНИЯ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ И БИБЛИОТЕКАРЕЙ - ИНСТРУКЦИИ ПО ПОИСКУ В ЭЛЕКТРОННОМ КАТАЛОГЕ

РЕЗЮМЕ | В данной работе мы попытаемся ответить на вопрос, готовы ли пользователи библиотек изучать и знакомиться с терминологией и схемами библиотечной деятельности. Зависят ли их желание и заинтересованность от возраста и профессиональной квалификации. Как они получают результаты, как проводят поиск, через основной, командный или дополнительный поиск, как выбирают точки доступа. Знают ли они основы поисковой системы, как поисковики анализируют и находят нужные данные или же преимущественно опираются на ключевые слова, т.е. свободно сформированные непринятые предметные детерминанты. Проводят ли поиск самостоятельно или полагаются на помощь библиотекаря. В этой работе мы разберем сегмент обработки контента, уделив особое внимание предметным определяющим факторам. Для проведения данного исследования мы опросили пользователей в Новосадской городской библиотеке и в читальных залах Библиотеки Матицы сербской.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | библиотека, опрос, пользователи, образование, каталогизация, ключевые слова, Городская библиотека в Нови Саде, Библиотека Матицы сербской